

3 pav. Pentinas iš šurfo 18. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 3. The spur from test pit 18.

t. y. jis stovėjo iki medinės koplyčios statybos, o kitas gali būti XIX–XX a. (2 pav.).

XVI–XVII a. pastato pamato aplinkoje rastas geležinis pentinas su žvaigždute (3 pav.) bei šurfuose 19, 21 – medžiojamų laukinių stambių žolėdžių kaulų, kurie, anot tyrimus atlikusios dr. G. Piličiauskienės, yra ne tik sietini su Senųjų Trakų pilimi, bet ir analogiški Vilniaus žemutinės pilies XIV–XV a. sluoksniuose surinktai medžiagai.

Trakų gatvės atkarpoje tarp Pakalnės ir Sodų gatvių tirtuose šurfuose 22–24 rastas iki 2,6 m storio supiltinis sluoksnis, suformuotas tarybiniu laikotarpiu, įrengiant gatvės sankasą buvusios griovos, kurios liekanos ryškios Trakų gatvės PV pusėje, vietoje.

Trakų gatvės atkarpoje nuo Sodų gatvės iki statybos darbų zonos ŠV ribos (šurfai 26–42, 45, 48) archeologinio sluoksnio nerasta, išskyrus šurfą 43. Jame rasta pavienių archeologinio laikotarpio keramikos fragmentų. Tačiau gauta informacija ir gretimuose sklypuose atliktų archeologinių tyrimų medžiaga neleidžia daryti platesnių apibendrinimų apie archeologinio sluoksnio susiformavimą šioje Trakų gatvės vietoje.

The Investigation in Senieji Trakai

In 2020, the investigation begun in 2019 continued with the excavation of 41 test pits totalling 146.95 m^2 at the installation sites of domestic sewer lines on Pakalnės, Pilies, and Trakų Streets in Senieji Trakai (Trakai District) revealing a 0.6–1.3 m thick, (15th)16th–20th-century cultural layer.

The cemetery mentioned in historical sources was found in a roughly 60 m long NE section of Pakalnės Street. Test pit 12 contained 4 disturbed burials without grave goods (Fig. 1). A disturbed 16th–20th-century cultural layer (Figs. 2, 3) containing isolated 15th-century finds as well as large wild game and domestic animal bones was discovered on Pilies and Trakų Streets.

ŠEDUVA

Dovilas Petrulis

Kaštonų ir Laisvės aikščių tyrimai

Šeduvos mieste (Radviliškio r.), Kaštonų ir Laisvės aikštėse numatoma įrengti automobilių stovėjimo aikštelę, šaligatvius, aikščių infrastruktūrą, todėl 2020 m. teritorijoje atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai. Kaštonų aikštėje ištirtas bendras 15,5 m^2 plotas, Laisvės aikštėje žvalgytas bendras 216 m^2 plotas.

Šeduva pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose paminėta 1378 m., Livonijos riterių žygio į Lietuvą aprašyme. Vilhelmo von Frimerskeimo žygio metu Šeduva pavadinta „Sandeniškėmis“ (Bukauskas A., *Trumpa Šeduvos miesto istorija*, Utena, 1992, p. 3). Plačiau Šeduva žinoma nuo XVI a. pradžios. 1529 m. įsteigta parapija, vadinama Šiauduva. LDK laikais Šeduva buvo kunigaikščio dvaras ir seniūnija. 1654 m. karalius Jonas Kazimieras suteikė miesteliui Magdeburgo teises. Miestas dažnai degė (1678, 1795, 1798 m.), o po 1795 m. gaisro buvo išleista speciali instrukcija, kurioje nurodyta, kad nau-

1 pav. 26–46 cm gylyje šurfe 5 atidengti XIX–XX a. pastato pamatai iš P. D. Petrulio nuotr.

Fig. 1. The 19th–20th-century building foundation unearthed at a depth of 26–46 cm in test pit 5, as seen from the S.

jai planuojant sklypus, reikia ištiesinti senąsias posesijas taip, kad nebūtų pažeistos turgaus aikštės ir gatvių linijos. Uždrausta statyti namus be kaminų. 1909 m. Šeduvoje buvo 12 alinių ir 1 degtinės parduotuvė, prieš I Pasaulinį karą Šeduva buvo apylinkių ekonominis centras. Šeduvoje dar prieš II Pasaulinį karą dabartinėje Kaštonų aikštėje stovėjo dvi sinagogos – mūrinė ir medinė. Mūrinė statyta XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, nugriauta apie 1960 m., o medinė sinagoga, statyta apie 1815 m., sudegė II Pasaulinio karo metu.

Šeduvos miestelyje, Kaštonų ir Laisvės aikščių aplinkoje archeologiniai tyrimai vyko 1991–2019 m. (*ATL 1990 ir 1991 metais*, 1992, t. II, p. 32; *ATL 1996 ir 1997 metais*, 1998, p. 390–391; *ATL 2007 metais*, 2008, p. 456–467; *ATL 2010 metais*, 2011, p. 386–369; *ATL 2011 metais*, 2012, p. 425–427; *ATL 2012 metais*, 2013, p. 428–429; *ATL 2012 metais*, 2013, p. 671; *ATL 2012 metais*, 2013, p. 671; *ATL 2018 metais*, 2019, p. 648; *ATL 2019 metais*, 2020, p. 523).

2020 m. **Kaštonų aikštės** ŠR dalyje ištirti 5 šurfai. Šurfe 1 nustatytas 20–70 cm storio XX a. susiformavęs dirvožemis, rastos 3 keraminių indų šukės. Šurfe 2, 10–32 cm gylyje atidengtas akmeninis pastato *pamatas*, fragmento ilgis – 2,1 m, storis – 45 cm. Pamatas fiksuotas iki 63 cm gylio. Pagal 40–68 cm gylyje rastus radinius (žiestų keraminių indų šukės, stiklinio indo dugnas) pamatą reikėtų datuoti XX a. I puse. Fiksuotas neintensyvus 75 cm storio XIX–XX a. kultūrinis sluoksnis. Šurfe 3 fiksuotas XX a. perkasimas. Kasant šurfą 4, 11–30 cm gylyje atidengtas fragmentiškai išlikęs lauko akmenų klojinys. Nuo 31 iki 68 cm gylio fiksuotas tamsaus juodžemio sluoksnis. Atskirai 25–46 cm gylyje rasta buitinių atliekų: stiklo duženų, metalinės detalės, plastiko liekanų. 30–54 cm gylyje rasta keraminių žiestų indų šukių. Šurfe 4 nustatytas 37 cm storio XVIII a. – XX a. I pusėje susiformavęs neintensyvus kultūrinis sluoksnis.

Šurfe 5 tirtas 5 m^2 plotas, jame 26–46 cm gylyje atidengtas akmeninis pastato *pamatas* (1 pav.). Fiksuota 2,5 m ilgio stambių lauko akmenų eilė (akmenys 46x30x30, 60x50x31, 60x40x30, 76x51x30, 42x38x24 cm dydžio). 70 cm pločio, 68 cm aukščio pamatas orientuotas PV–ŠR kryptimis. Pamatų akmenys surišti kalkių skiediniu, didžiųjų akmenų šonai sutvirtinant apdėti smulkiais skaldytais akmenukais. Šalia pamato šurfo Š dalyje 30 cm gylyje atidengtas 2x1,35 m dydžio betono liejinys. Nustatyta, kad pamatų akmenys sukloti ant tamsaus juodžemio sluoksnio. Pagal surinktus duomenis ir rastus radinius galima konstatuoti, kad pamatai pakloti XIX a., o jų akmenys sudėti ant XVIII a. kultūrinio sluoksnio. Pagal P pjūvio stratigrafiją nustatyti 3 skirtingų kultūrinių sluoksnių horizontai. Viršutinį horizontą sudarė 20–35 cm storio XIX a. pabaigos – XX a. kultūrinis sluoksnis, kuris tęsėsi iki 64 cm gylio. Jame tarp buitinių šiukšlių ir statybinių atliekų rasta žiestų keraminių indų šukių, čerpės šukė.

Atskirą šio sluoksnio radinių grupę sudarė glazūruoti ir neglazūruoti plokštiniai kokliai ir jų dalys. Vidurinį horizontą sudarė 38–48 cm storio XVIII a. pabaigos – XIX a. kultūrinis sluoksnis, kuris tęsėsi iki 98 cm gylio. Jame rastos 5 keraminių glazūruotų ir neglazūruotų indų šukės. 56 cm gylyje rastas vario lydinio, odinio diržo užsegimo detalė – laikiklis. Apatinis, ankstyviausias, 37 cm storio horizontas fiksuotas iki 1,35 m gylio. Jis susiformavo XVII a. II pusėje – XVIII a. Jame 98 cm gylyje rasta moneta – 1731 m. Rusijos denga (2 pav.), 1,15 m gylyje rasta kita moneta – 1665 m. Jono Kazimiero Vilniuje kaldintas šilingas (3 pav.). Šiame sluoksnyje 99–124 cm gylyje rasta plokščių fragmentų (3 vienetai) ir kaklelis, glazūruotų ir neglazūruotų keraminių indų šukių, stiklinio indo dugno šukė. Dalis šukių buvo kaimiškos – neglazūruotos keramikos su vidutinio ir stambaus granito frakcijos priemaiša tipo. Taip pat XVII a. II pusėje redukcinėje aplinkoje išdegtos juodosios keramikos šukė. Fiksuotas bendras 1,08 m storio XVII a. II pusėje – XX a. susiformavęs kultūrinis sluoksnis, būdingas Šeduvos senamiesčiui. Šurfas iškastas iki 1,62 m gylio.

Laisvės aikštėje, ties pastatu 28, tranšėjoje 1, žvalgyta 24 m ilgio ir 9 m pločio aikštelė, iš viso 216 m^2. Nustatytas 45 cm storio XX a. – XXI a. pradžioje susiformavęs perkasimas. Žvalgymų metu rasti 8 radiniai: saga, stiklinis butelis, keraminių ir stiklinių indų šukių, koklio fragmentas. Radiniai perduoti DKIM.

The Investigation in Kaštonų and Laisvės Squares

In 2020, a field evaluation (15.5 m^2 excavated) and survey (216 m^2 surveyed) were conducted in Kaštonų and Laisvės Squares in the city of Šeduva (Radviliškis District). Test pits 1, 2, and 4 revealed a 37–75 cm thick, 18th – first half of the 20th-century cultural layer, test pit 5

2 pav. Rusijos 1731 m. denga iš šurfo 5. D. Petrulio nuotr.

Fig. 2. The Russian 1731 denga from test pit 5.

3 pav. Jono Kazimiero Vazos 1665 m. LDK šilingas iš šurfo 5. D. Petrulio nuotr.

Fig. 3. The John II Casimir Vasa 1665 GDL shilling from test pit 5.

a 1.08 m thick, rich second half of the 17th – first half of the 20th-century cultural layer divided into 3 separate horizons (Fig. 1), and test pits 2 and 5 the stone foundations of buildings dating to the 19th – first half of the 20th centuries. In all, the test pits yielded 66 finds: coins (Figs. 2, 3), sherds of thrown ceramic vessels, stove tile fragments, glass vessel shards, a belt retainer, and part of a roof tile. The survey of 216 m^2 in utility trench 1 at Laisvės Sq. 28 revealed a 45 cm thick layer of mixed soil created in the 20th – early 21st centuries.

TELŠIAI

Simonas Sprindys, Jurgis Sadauskas

Tyrimai Šviesos gatvėje

2020 m. Telšiuose vyko Šviesos gatvės rekonstrukcija. Ši vieta patenka į Telšių senojo miesto vietos (UK 16426) ir Telšių senamiesčio